

Мехович А.С., асистент кафедри менеджменту Закладу вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права», м. Херсон, Тел. (099) 640 53 00; E-mail: Lagermechta@gmail.com
«Міжнародний університет бізнесу і права», м. Херсон

КОНЦЕПТУАЛЬНА СИСТЕМА СУЧАСНОГО ОЗДОРОВЧО-ЛІКУВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Анотація. Актуальність статті обумовлена економічними проблемами у самій галузі, спричиненими коронавірусною інфекцією COVID 19, що поставило на порядок денний необхідність перегляду традиційних форм організації подорожей та взагалі відношення до туризму. В статті зазначено, що останні роки у зв'язку з пандемією відношення до масових мандрівок децю змінилися та на порядок денний постанала актуальна задача не тільки всебічного розвитку різних туристичних маршрутів, а й збереження здоров'я і навіть життя туристів. У зв'язку з цим, ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнав глобальних змін, а традиційні санаторно-курортні заклади і курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб похилого віку і перетворюються на багатофункціональні оздоровчі центри, розраховані на широке коло споживачів. Така трансформація курортних центрів зумовлена зміною характеру попиту на лікувальні та оздоровчі послуги та перевагою потреб здорового способу життя. Все більше людей різного віку прагнуть підтримати власну фізичну форму і мають потребу у антистресових програмах внаслідок перенесених захворювань, спричинених пандемією. Переважно це люди середнього віку, які надають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі.

Ключові слова: коронавірусна інфекція, оздоровчо-лікувальний туризм, туристичні маршрути, організація подорожей

Mekhovich A.S., assistant of the Department of Management of the Institution of Higher Education "International University of Business and Law", Kherson, Tel. (099) 640 53 00; E-mail: Lagermechta@gmail.com
"International University of Business and Law", Kherson

CONCEPTUAL SYSTEM OF MODERN HEALTH AND MEDICAL TOURISM

Abstract. The relevance of the statistic is amazed by the economic problems of the galusies themselves, due to the coronavirus infection COVID 19, which put on the order of the day the need for a glance at the traditional forms of organizing high prices and for tourism before tourism. It is stated in the statute that there is no fate at the link with the pandemic of travel to mass mandates, which has changed by an order of magnitude, but the task of not only developing new tourist routes, but preserving the health of tourists has become urgent. In connection with the cim, the market of health tourism has become aware of global changes, and the traditional sanatorium-and-spa mortgages and resorts are ceasing to be a miracle of health and wellness in the minds of the kidnapped health tourism center. Such a transformation of resort centers is zoomed in by the changing character of drinking and health services and the challenge of the need for a healthy way of life. More and more people will try to avoid adopting a physical form and may be required by anti-stress programs that have suffered from a disease caused by a pandemic. It is important that people of the middle age, as they make an active change, and are often surrounded by an hour.

Keywords: coronavirus infection, health-improving tourism, tourist routes, travel organization.

Мехович А.С., асистент кафедри менеджмента Университета высшего образования «Международный университет бизнеса и права», г. Херсон, Тел. (099) 640 53 00; E-mail: Lagermechta@gmail.com
«Международный университет бизнеса и права», г. Херсон

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ СИСТЕМА СОВРЕМЕННОГО ОЗДОРОВИТЕЛЬНО- ЛЕЧЕБНОГО ТУРИЗМА

Аннотация. Актуальность статьи обусловлена экономическими проблемами в самой отрасли, вызванными коронавирусной инфекцией COVID 19, что поставило на повестку дня необходимость пересмотра традиционных форм организации путешествий и отношения к туризму. В статье отмечено, что в последние годы в связи с пандемией отношение к массовым путешествиям несколько изменилось и в повестку дня встала актуальная задача не только всестороннего развития различных туристических маршрутов, но и сохранения здоровья и даже жизни туристов. В связи с этим, рынок лечебно-оздоровительного туризма претерпел глобальные изменения, а традиционные санаторно-курортные заведения и курорты перестают быть местом лечения и отдыха пожилых людей и превращаются в многофункциональные оздоровительные центры, рассчитанные на широкий круг потребителей. Такая трансформация курортных центров обусловлена изменением характера спроса на лечебные и оздоровительные услуги и предпочтением потребностей здорового образа жизни. Все больше людей всех возрастов стремятся поддержать собственную физическую форму и нуждаются в антистрессовых программах в результате перенесенных заболеваний, вызванных пандемией. Преимущественно это люди среднего возраста, предпочитающие активный отдых и часто ограниченные во времени

Ключевые слова: коронавірусная інфекція, оздоровително-лечебный туризм, туристические маршруты, організація путешествий.

Вступ. Туризм займає особливе місце в системі загальносвітових відносин починаючи із шкільної скам'ї. Шкільні програми та плани різних рівнів на період шкільних канікул завжди передбачали знайомство з рідним краєм, світовою культурою, чисельні експедиції багато років були обов'язковим розділом загальної освіти. Останні роки у зв'язку з пандемією відношення до масових мандрівок дещо змінилося та на порядок денний постала актуальна задача не тільки всебічного розвитку різних туристичних маршрутів, а й збереження здоров'я і навіть життя туристів. На ринку туристичних послуг виникла актуальна потреба разом із захоплюючими туристичними мандрівками – відновлення здоров'я. За даними Держстату України число обслуговуваних туристів суб'єктами туристичної діяльності у 2018 році складало 3,67 млн осіб, з яких 3.35 млн осіб (91,2%) виїздили з України з метою відпочинку і дозвілля, 281 тис. туристів (6,9%), здійснювали службові, ділові та освітні поїздки та 61 тис. осіб (1,5%) відправлялися на лікування. На інші види туризму прийшлося 13 тис. осіб [1].

Згідно оперативній інформації Держстату України про поширення коронавірусної інфекції станом на 05.05.2021 року за весь час пандемії в країні захворіло 2 114 138, одужало 1 750 570. Щоденно фіксується 8-9 тисяч нових підтверджених випадків коронавірусної хвороби COVID-19, з яких 3.75 % припадає на дітей [2]. Як виходить з цієї статистики, демографічна ситуація потребує корінним чином змінити умови функціонування туристичної галузі із спрямованістю на задоволення різноманітних індивідуальних потреб осіб, що обумовлюються станом їх здоров'я.

Мета роботи. Розглянути передумови до необхідності перегляду традиційних форм організації подорожей та взагалі відношення до туризму.

Основна частина. У повсякденному житті людей різного віку туризм займає одну з лідируючих позицій серед інших видів відпочинку. У всьому світі активно пропагується ідея здорового способу життя і все більше людей прагнуть до гармонійного стану душі і тіла. Цьому сприяє оздоровчий та лікувальний туризм.

Важливим питанням в курортно-рекреаційній сфері є визначення дефініцій і чітке розмежування понять "санаторно-курортна допомога" і "лікувальний" та «оздоровчий» туризм. Історично склалося таким чином, що оздоровлення розглядалось як наступний етап лікування, тому лікувально-оздоровчий туризм охоплював у своїй більшості людей середнього та похилого віку. Молоді люди у своїй більшості не потребували лікування, тому лікувально-оздоровчі програми їх мало приваблювали. Зміна парадигми у відношенні людей молодого віку до оздоровлення, як було зазначено вище, обумовлена станом соціального середовища на фоні коронавірусу. Тому люди, які перенесли тяжке захворювання, тепер потребують реабілітації свого здоров'я, незалежно від віку. Таким чином, ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнав глобальних змін, а традиційні санаторно-курортні заклади і курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб похилого віку і перетворюються на багатофункціональні оздоровчі центри, розраховані на широке коло споживачів. Така трансформація курортних центрів зумовлена двома причинами. По-перше – це зміна характеру попиту на лікувальні та оздоровчі послуги та перевага здорового способу життя. Все більше людей різного віку прагнуть підтримати власну фізичну форму і мають потребу у антистресових програмах внаслідок перенесених захворювань, спричинених пандемією. Переважно це люди середнього віку, які надають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі. Не останнім фактором є також те, що курорти поступово втрачають традиційну фінансову підтримку держави, а тому вимушені шукати такі види діяльності, які б підтримували основне призначення і у той же час забезпечували рентабельність курортного комплексу на основі інноваційних технологій велнесу, спа - та медичних послуг. За даними Міжнародної туристичної

організації подорожі з метою лікування та оздоровлення стали основою міжнародних туристичних обмінів, а питома вага туристів, що подорожують з метою «*leisure, recreation and holiday*» складає близько 56% або 784 млн осіб щорічно (дані UNWTO за 2018 р., а «*health treatment*» разом з відвідуваннями родичів та друзів, паломницькими чи релігійними подорожами займає біля 27% усіх відвідувань. Концептуальною системою для лікувально-оздоровчого туризму стали виокремлення потреб туристів у оздоровленні та медичних послуг (рис.1).

Рис.1. Концептуальна система лікувально–оздоровчого туризму та місце в ній оздоровчої складової [3]

Як видно з рис.1, «лікувально-оздоровчий туризм» включає оздоровчий туризм (recreational tourism or health care tourism), лікувальний туризм (health tourism or health treatment tourism) та медичний туризм (medical tourism and wellness). Рекреаційний туризм включає поїздки з метою відпочинку, оздоровлення і лікування, а також відновлення і розвитку фізичних сил.

Рекреація охоплює всі види відпочинку, в тому числі санаторно-курортне лікування і туризм.

Аналіз свідчить, що останнім часом популярною стала таласотерапія, Wellness та Spa-процедури. Такий підхід у бажанні санаторно-курортних закладів підтримують нові асоціації медичного туризму, такі як Українська асоціація медичного туризму (УАМТ) та Всесвітня асоціація медичного туризму (GHTC). Такий туризм передбачає організацію медичного обслуговування пацієнтів разом із організацією відпочинку та надання лікування, діагностику чи профілактику захворювань, отримання оздоровчих, рекреаційних чи інших послуг.

З кожним роком медичний туризм набуває все більшої популярності, особливо серед мешканців США, Канади та країн Західної Європи. Наприклад, у США кількість людей, що не мають повноцінної медичної страховки, перевищує 50 млн осіб. У більшості населення медична страховка не покриває лікування хронічних захворювань, операції, повноцінне стоматологічне лікування та протезування. Тому багато американців вважають за краще проходити такі види лікування за кордоном. Часто пацієнти просто змушені займатися міжнародним медичним туризмом, так як не можуть отримати окремі медичні послуги у себе в країні через законодавчі заборони та обмеження. Безумовно для розвитку медичного туризму необхідний ресурсний потенціал, як природного характеру так і розвинена інфраструктура і кваліфікований персонал медичних лікувальних закладів. Часто медичний туризм ототожнюють з оздоровчим, але ці поняття на нашу думку не ідентичні (рис.2) [4].

В Україні швидкими темпами розвивається міжнародний і внутрішній оздоровчий туризм. Найважливішим фактором є наявність лікувальних оздоровчих ресурсів різної етимології.

Центральною системоутворюючою одиницею туристичної інфраструктури є курорт. У курортах зосереджено всі компоненти оздоровчого туризму.

Специфікою ринку медичного туризму є надання послуг медичного характеру та насиченість ринку охорони здоров'я, який являє собою сукупність наявних та потенційних товарів та послуг, спрямованих на захист і відновлення здоров'я.

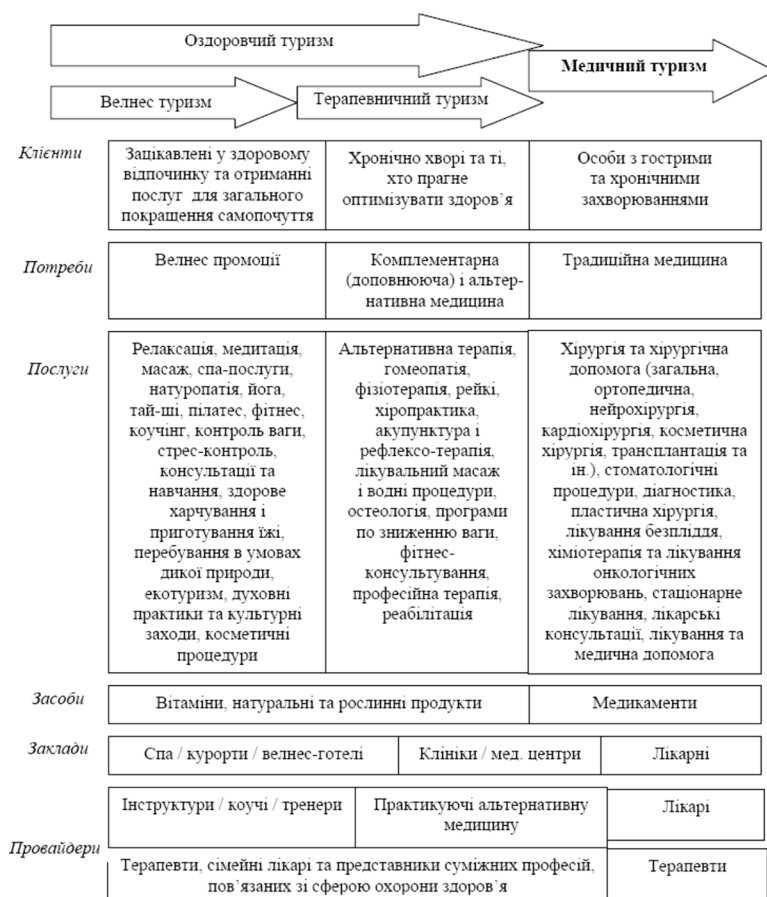

Рис.2. Зміст оздоровчого та медичного туризму [5]

На відміну від медичного туризму оздоровчий туризм орієнтується на рекреаційно-туристичну інфраструктуру. Хоча в окремих привабливих туристичних дестинаціях використовується мультиплінарний підхід до розбудови різнопланових закладів туристичної індустрії. Оздоровчі послуги можна поділити на кілька груп: послуги з реабілітаційного туризму, оздоровчі (санаторно-курортні, спа- та велнес послуги). Товаром на ринку медичного туризму виступають також послуги з б'юті-туризму (послуги з пластичної хірургії, догляду за зовнішністю та косметологічні послуги).

Лікувальний туризм здійснюється з метою зміцнення здоров'я і передбачає перебування в санаторно-курортних установах. Метою оздоровчого туризму є профілактика захворювань і відпочинок. Він характеризується тривалістю подорожі, відвідуванням меншої кількості міст і більшою тривалістю перебування в одному місці, тобто поряд із проведенням дозвілля передбачає відпочинок, релаксацію, оздоровлення. Такий вид відпочинку краще характеризується формулою поновити, оживити, розслабитися, оновити («renew, revive, relax, refresh»).

Щодо лікувально-оздоровчого туризму немає єдиної думки як відносно самого терміну (лікувальний, лікувально-оздоровчий, спортивно-оздоровчий, реабілітаційний, рекреаційний і так далі), так і змісту цього поняття. Більшість фахівців схиляються до того, що лікувально-оздоровчий туризм необхідно визначати виходячи з виділення трьох його основних складових - лікувально-реабілітаційною, валеологічною (оздоровчою) і рекреаційною. Перші дві складові - медичні по своїй суті, третю складову утворюють відпочинок і досугово-розважальні послуги. За кордоном найчастіше в контексті лікувально-оздоровчого туризму використовуються терміни "health tourism", "medical tourism", "wellness tourism". Є декілька визначень медичного, веллнесс і лікувально-оздоровчого сегментів туризму, проте експерти в основному згодні у тому, що і медичний,

і веллнесс-туризм розглядаються як підкатегорії лікувально-оздоровчого туризму (health tourism), при цьому веллнесс-туризм вважається здійснюваним практично здоровими людьми, основним мотивом яких є збереження і зміцнення свого здоров'я, а медичний туризм здійснюється людьми, що страждають якими-небудь захворюваннями [6].

При цьому перша дефініція - health tourism, або найбільш відповідний в перекладі лікувально-оздоровчий туризм - є, на думку більшості авторів, найбільш невизначеною категорією. Цей термін зазвичай використовується для позначення будь-яких поїздок з метою поліпшення стану свого здоров'я як за допомогою лікувально-реабілітаційних заходів, так і оздоровчих. За визначенням UNWTO, health tourism включає послуги, що широко варіюють від відвідування spa центрів до хірургічних втручань, які можуть бути прийняті тому, що це або дешевше, або медичні установи в пункті призначення перевершують такі ж в домашніх умовах, або тому, що турист хоче зберегти анонімність.

По іншому документу UNWTO, "Health tourism - це туризм, пов'язаний з поїздками в spa- центри або на курорти, основною метою яких є поліпшення фізичного добробуту мандрівника через застосування фізичних вправ і терапію, дієтичний контроль і медичні послуги, що відносяться до підтримки здоров'я". Стів Хейджоф трактує це поняття вужче: health tourism (медичний туризм) є поїздкою в інші країни або території для цілей закупівлі медичних послуг і інших заходів в області охорони здоров'я, синемизирюя таким чином поняття "health tourism" і "medical tourism" [7]. Є також думка, що health tourism пов'язаний, головним чином, з термальним туризмом і відвідуванням мінеральних джерел з лікувальною метою, тобто підкреслюється більше оздоровча суть цього терміну [8].

Термін "medical tourism", на думку зарубіжних дослідників, конкретніший. Милиця Букман і Карла Букман визначають медичний туризм як поїздки з метою поліпшення свого здоров'я, а також економічну діяльність, що є торгівлею послугами і є зрощенням, принаймні, двох секторів: медицини і туризму.

Як оздоровчий туризм найбільш часто перекладається термін «wellness tourism». В основі такого туризму лежить веллнесс-концепція, яка визначає веллнесс як «стан здоров'я завдяки гармонії тіла, розуму, духу за рахунок самовідповідальності, фізичній культурі, краси, здорового харчування, дієти, відпочинку (антистресу), медитації, психічної діяльності, освіти і турботи про навколишнє середовище...» [9].

Веллнесс туристи можуть отримувати процедури, дуже схожі на ті, які використовуються медичними туристами, але відмінність полягає в мотиві - збереження і зміцнення їх здоров'я, відвертання хвороби, а не лікування вже наявної патології. Існує багато визначень і моделей веллнесса. В цілому, веллнесс - рух підкреслює активну позицію, в якій люди намагаються виявити потенційні проблеми і запобігти їх подальшому розвитку з тим, щоб залишатися у формі і фізично і психологічно. Оскільки люди беруть участь в розважальних заходах, знаходячись у відпустці, туризм є ідеальним засобом для сприяння здоров'ю.

Ключовими технологіями реалізації веллнесс-концепції є spa- технології. Spa — метод фізіотерапії, пов'язаний з водою. Практика "прийняття води" у терапевтичних цілях досягла свого розквіту у 19-му столітті. Іноді використовується для позначення таких понять, як лазня, водолікування, бальнеотерапія, таласотерапія і навіть псаммотерапія. Спа-курорти - це міста, які пропонують лікування мінеральними і морськими водами, водоростями і солями, лікувальними грязями і цілющими. Відомими європейськими спа-курортами є Віші і Евіан у Франції, Абано-термі в Італії і Спа у Бельгії. Нині багато готелів світу мають власні спа-центри. Існує індустрія спа-салонів, що пропонують відвідувачам гідромасажні ванни. Слово "спа" походить від назви бельгійського курорту Спа, який набув популярності в усій Європі завдяки своїм лікувальним водам. З часом слово стало прозивним і стало вживатися для позначення бальнеологічних процедур або супутніх їм явищ.

Існують різні підходи до дефініції "spa". На сайті Intelligent Spas(2007) spa - об'єкти були визначені, як "бізнес, пропонуючий spa - процедури, ґрунтовані на водних

методах лікування, які практикуються кваліфікованим персоналом в професійній і розслаблюючій обстановці". Розглядати spa - об'єкти як "місце підвищення загального благополуччя за допомогою різних професійних послуг, які сприяють оновленню розуму, тіла і духу" пропонує Міжнародна Spa Асоціація (ISPA) [10].

Часто spa – бізнес ототожнюється із салонами краси, масажними центрами і медичними установами. На нашу думку, це не вірно. В основі spa – бізнесу використовуються водні процедури і такі, де є місце для відпочинку.

Узагальнюючи наявні публікації, можна дати наступне визначення: spa - це концепція духовного і фізичного оздоровлення, спрямована на гармонізацію відношення людини із зовнішнім середовищем на основі поєднаного використання природних і штучних чинників з переважанням водних процедур, здорового харчування і рухової активності. Усі ці послуги надаються туристам у курортах. У світі виділяються дві полярні моделі організації курортної справи, що мають, обумовлені еволюцією курортної практики - західноєвропейська і російська. У Західній Європі і США, що відрізняються досить вільною організацією лікувально-оздоровчого туризму, це поняття визначається виходячи з головного мотиву поїздки - поєднання відпочинку і лікування(оздоровлення). При цьому медичні послуги не протиставляються іншим послугам у складі турпродукта і не завжди є домінуючими. Виходячи з цього, Європейська курортна асоціація визначає лікувальний туризм як активний відпочинок, який впливає на зміцнення здоров'я і фізичний розвиток особистості і пов'язаний з пересуванням особи за межі постійного місця проживання.

У цьому визначенні ясно виділяються два критерії лікувального туризму - цільовий і просторовий. Загально прийнятим підходом є такий, що лікувально-оздоровчий туризм визначається як поєднання відпочинку і розваг і індивідуальних, спрямованих на турботу про клієнта програм здоров'я. Це визначення активно використовується Європейською асоціацією наукових експертів в області туризму. У вказаному визначенні явно прослідковуються три складові лікувального туризму - відпочинок, профілактика і лікування. При цьому домінують відпочинок і розваги, що укладається в зміст західноєвропейської моделі лікувального туризму. По цій моделі розміщення туристів і відпочивальників організовується в готелях, які відомі завдяки професійним ноу-хау і великому досвіду в області медицини і відпочинку. Ще однією ознакою лікувального туризму у вказаному його трактуванні є комплексність обслуговування, тобто гармонійне поєднання програм по збереженню і зміцненню здоров'я, реабілітаційних і омолоджуючих програм, релаксаційних і творчо-освітніх програм, спеціального живлення.

На дещо інший аспект лікувального туризму пропонує звернути увагу Х. Харштедт. Згідно з ним лікувальний туризм включає відвідування бальнеологічних і інших курортів місцевими і іноземними туристами при зміні їх постійного місця проживання. Таким чином, зарубіжна туристська практика при визначенні лікувального туризму концентрує увагу фахівців на наступних аспектах:

- основним мотивом поїздки є поліпшення здоров'я;
- гармонійне поєднання у складі курортного продукту медичних і оздоровчих послуг з досуговими і розважальними;
- особиста ініціатива туриста у формуванні своєї лікувальної програми і відповідальність за отримання цих послуг і їх ефект.

У вітчизняній практиці лікувально-оздоровчого туризму акценти при його визначенні робилися і робляться виключно на медичній її складовій, при явно другорядній ролі рекреаційного компонента. При цьому лікувально-оздоровчий туризм позначається як самостійний вид туризму, спрямований на відновлення здоров'я і його профілактику.

Висновки. Оздоровчо-лікувальний туризм - це новий розділ курортної діяльності, який розглядає організацію роботи санаторно-курортної галузі з точки зору технології

подорожі. Це досягається шляхом формування туристського продукту, в основі якого закладена лікувальна або оздоровча технологія, що покращує якість життя.

Соціальне значення нового напрямку полягає в створенні значимої частини цілісної системи охорони здоров'я за рахунок формування блоку "відпочинок" (для здорових, ослаблених і хворих) і підвищенні рентабельності санаторно-курортної галузі за рахунок впровадження в її роботу закономірностей туристичного бізнесу і технологій управління якістю обслуговування. Тим самим поняття "санаторно-курортна допомога" і "оздоровчо-лікувальний туризм" зближуються і створюють туристичні дестинації. Туристичні дестинації характеризуються різними напрямками, видами і різновидами сфери туризму.

Актуальним постає питання щодо самого механізму створення оздоровчо-лікувальних туристичних маршрутів з урахуванням рекреаційних умов туристичних дестинацій, які створювались десятиріччями. З усього виходить, що в одній туристичній дестинації може бути не один і не два різних оздоровчих маршрути, що прив'язані до одних і тих же лікувальних закладів. При чому оздоровчі маршрути повинні складатись диференційовано з урахуванням фізичного стану туристів та реальних медичних показань щодо фізичного навантаження. Тобто, мова йде про створення спеціальної регіональної структури на основі державного-приватного партнерства, яка повинна стати ідеологом оздоровчо-лікувального туризму.

Список використаної літератури:

1. Оксфордский словарь понятий и терминов. URL: <http://www.oxfordreference.com/search?q=tourist+destination&searchBtn=Search&isQuickSearch=true>
2. UNWTO World Tourism Barometer. Edition 2016. URL: <http://unwto.org/facts/eng/barometer.html>.
3. Katalin, Kiss. Analysis of Demand for Wellness and Medical tourism in Hungary, *Scientific Papers*. [Online]. URL: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/147415/2/9_Kiss_Analysis_Apstract.pdf (Accessed 09.02.2020).
4. Cosburn, H. K. Health Tourism. A Continuum of Care. *Medical Tourism Magazine*. Jul 15, 2009. URL: <http://www.healthtourismmagazine.com/article> (Accessed 07.02.2020).
5. Бельский, М. С., Соколова, Ц. Ф., Владимиров, Н. А. Грязелечение // Большая медицинская энциклопедия, 3-е изд. — М.: Советская энциклопедия. — Т. 6.
6. Ikkos Aris. Health tourism: new challenge in tourism. GBR Consulting. URL: <http://www.gbrconsulting.gr/articles/Health%20Tourism%20-%20a%20new%20challenge.pdf>.
7. Герасименко, В. Г. Развитие теории системного подхода применительно к исследованию сферы туризма // Вестник национальной академии туризма. — 2013. — № 2 (26). — С. 11–15.
8. Bookman M., Bookman K. *Medical Tourism in Developing Countries*. NY: Palgrave MacMillan, 2007.
9. Moody M. Medical tourism: employers can save significant healthcare dollars by having employees seek overseas options // *Rough Notes*. — 2007. — № 150 (11). — P. 114-116.
10. Spa Definitions//Intelligent Spas. URL:http://www.intelligentspas.com/main/MediaCentre.asp#Spa_Definitions.

References:

1. Oksfordskyi slovar poniatyi i termynov. Available at: <http://www.oxfordreference.com/search?q=tourist+destination&searchBtn=Search&isQuickSearch=true>
2. UNWTO World Tourism Barometer. Edition 2016. Available at: <http://unwto.org/facts/eng/barometer.html>.
3. Katalin Kiss. Analysis of Demand for Wellness and Medical tourism in Hungary, *Scientific Papers*. [Online]. Available at: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/147415/2/9_Kiss_Analysis_Apstract.pdf (Accessed 09.02.2020).
4. Cosburn Helen K. Health Tourism. A Continuum of Care, *Medical Tourism Magazine*. Jul 15, 2009. Available at: <http://www.healthtourismmagazine.com/article> (Accessed 07 february 2020).
5. Belenkyi M. S., Sokolova Ts. F., Vladymyrova N. A. Hriazelechenye. *Bolshaia medytsynskaia entsyklopedyia*, 3-e yzd. M. Sovetskaia entsyklopedyia. V. 6.
6. Ikkos Aris. Health tourism: new challenge in tourism. GBR Consulting. Available at: <http://www.gbrconsulting.gr/articles/Health%20Tourism%20-%20a%20new%20challenge.pdf>.
7. Herasyenko V. H. Razvytye teoryy systemnoho podkhoda prymenytelno k yssledovaniyu sfery turyzma. *Vestnyk natsyonalnoi akademyy turyzma*, 2013, 2 (26), P. 11–15.
8. Bookman M., Bookman K. *Medical Tourism in Developing Countries*. NY: Palgrave MacMillan, 2007.
9. Moody M. Medical tourism: employers can save significant healthcare dollars by having employees seek overseas options. *Rough Notes*, 2007, 150 (11), P. 114-116.
10. Spa Definitions. Intelligent Spas. Available at: http://www.intelligentspas.com/main/MediaCentre.asp#Spa_Definitions.

Надійшла до редакції 25.04.2021